

PAPER DETAILS

TITLE: MANÇU DÖNEMİ ZADEGÂN YASAMINDAN BİR KESİT: KIZIL KONAGIN RÜYASI'NDA
BİR DOĞUM GÜNÜ EĞLENCESİ

AUTHORS: Gürhan KIRILEN

PAGES: 23-44

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1052176>

MANÇU DÖNEMİ ZADEGÂN YAŞAMINDAN BİR KESİT: KIZIL KONAĞIN RÜYASI'NDA BİR DOĞUM GÜNÜ EĞLENCESİ

Gürhan KIRİLEN¹

ÖZET

Eski Çin’de kültürün siyasetle buluştuğu alan, birbirine feodal esaslarla bağlı seçkin ve kandaş bir çevreye işaret etmektedir. Bu çevrenin odağındaki hükümdar adeta bir kültür piramidinin tepesinde oturur. Hükümdarlık makamının taşraya bir model olarak yansımaları, zadegân sınıfına örfi taşeronluk misyonunu yüklemiştir. Kızıl Konağın Rüyası’nın yazarı Cao Xueqin böyle bir zadegan soyundan gelmektedir. Zengin soyluların kandaş kültür kökleri dilin gündelik kullanımında belirgindir ve Çin romanlarında, klasik batı romanlarından aşına olduğumuz bireyci aristokrasi dilinden farklı bir dil kullanımı görülür. Romanın onbirinci bölümü, romanda sürekli gözetilen dengeli olay örgüsü ve anlatımın güzel bir örneğini oluşturur.

Anahtar Sözcükler: Kızıl Konağın Rüyası, zadegan, kandaşlık, çeviri, dil.

Daily Life of Gentry:

A Birthday Party in the Dream of Red Mansions

Abstract

In traditional China, the circle where politics and culture meet covers the cognate and elitist environment which are interconnected with each other through feudal principals. The ruler as a center of this circle also appears as sitting on a throne placed on top of a culture pyramid. His reflected regency as a customary model for the rural areas, leaves all the subcontracting mission to gentry. The author of The Dream of Red Chambers, Cao Xueqin also comes from an aristocratic family. Cognate cultural roots of aristocrats manifests itself in linguistic patterns. In the “Red Chamber” we also observe that the linguistic expressions are quite different than of those individualistic aristocracy which we are acquainted from classical western novels. The Eleventh Chapter of the novel sets a good example for the balanced narration which is seen frequently throughout the novel.

¹ Yrd. Doç. Dr. Gürhan Kırilen, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sinoloji Anabilim Dalı gukirilen@hotmail.com

Keywords: Dream of Red Chambers, gentry, kinship, translation, language.

Kızıl Konağın Rüyası “Hong Lou Meng”, Çin romanları arasında ayrıcalıklı bir yere sahiptir. “Batıya Seyahat”, Bataklık Kaçkınları” ve “Üç Devlet Gösterisi” ile birlikte Çin’in “dört klasik romanından” biri olan Kızıl Konağın Rüyası konu, üslup ve dil zenginliği bakımından da diğerlerinden daha ileri bir romancılık örneği sergiler. Geleneksel Çin toplumunun en incelikli tasvirleri bu eserde karşımıza çıkar. İnsani ilişkiler, adab ve muaşeret, törenler, eğitim, aşk ve cinsellik gibi sosyal konular bu eserin başlıca temalarını oluşturur. Diğer klasik romanlarla kıyaslandığında, kadın erkek ilişkileri bakımından Kızıl Konağın Rüyası oldukça karmaşık özellikler gösterir ve kadın karakterlerin sosyal konumları diğer romanlara nazaran daha ileridir. Kadın karakterler arasında ayrıcalıklı bir konuma sahip olan Anka bu karmaşık ilişkiler içinde sık sık boy gösterir ve pek çok örnekte “iffetli kadın” figürüne ilginç bir örnek oluşturur. Romanın 11. Bölümünde yaşanan rastlantısal bir karşılaşmanın ardından, Jia Rui’nin Anka’ya tutulması ve sonuçta gencin ölümüyle sonlanacak olan olaylar zinciri baş gösterir. Sonraki bölümde ise, Jia Rui’nin arzusuna karşılık, kadının zalimlikleri ve bunun sonucunda gencin ölüme gidişinin anlatısı yer alır. Jia Rui, aşkı ve dizginleyemediği şehvet düşkünlüğü yüzünden aşağılanır ve olmadık muamelelere maruz bırakılır. Hastalanan genç, sanrılar ve heyulalar içine düştüğü hasta yatağındaiken bile nefesine hâkim olamaz. Son iyileşme umudu olan “büyülü ayna” da dertlerine çare olmaz. Aksine bu aynanın içinde başından geçen kötü olayların farklı bir kurgulanışıyla yeniden karşılaşır. Bu kısım, yazar Cao Xueqin’in geleneksel değerlere ve batıl inançlara yönelttiği bir eleştiridir. Aynı zamanda yazarın gerçekçilikten yana tavrını ortaya koyduğu, bir yazar olarak ustalığını gösterdiği bir hayal sahnesidir.

Anahtar Sözcükler: Klasik Çin Romanı, Çin toplumu, cinsiyet, ihtiras, aşk

Giriş

19. Yüzyılda siyasetin yaşam üzerinde ayrıcalıklı bir konum kazanmasından önce, yerel kültür özelliklerinin yönetim çevrelerinde daha güçlü olduğunu söyleyebiliriz. Çağdan çağa, coğrafyadan coğrafyaya değişen geleneksel siyaset biçimlerinin günümüze kalan mirası, eskiden kültürün siyaset mekanizmalarını daha fazla etkilediğini gösterir. En eski topluluklardan modern topluma gelinceye kadar, sosyal çevrede edinilen davranış ve alışkanlıklar, dil ve davranış kalıplarımıza çeşitli imgeler ve kodlar halinde nakşedilmiştir. Pastoral yaşam süren en yalın topluluklarda dahi bu kodlar belirli bir sıradüzen oluşturacak denli açıktır. Törenselleşmiş nitelikli

pekçok kültür göstergesi geleneksel siyasetten nüveler taşımaktadır ve dil alışkanlıkları bunların başında gelir.

Eski Çin’de kültürün siyasetle buluştuğu alan, birbirine feodal *fengjian*¹ esaslarla bağlı kandaş ve seçkinci bir çevreye işaret eder. Bu çevrede kültürle siyaset iç içedir ve bu iki kavram birbirini besleyerek gelişir. Geleneksel siyaset dili, tarih ve kültürle dokunurken kültür, siyasetin tanımladığı örnekler üzerinden yeniden üretilmektedir. Tarih kitaplarına ince ince işlenmiş olan törensellik ve kültürel doku, siyasetin kuramsal birikimi üzerine kalın bir örtü örtmüştür. Bu yüzden Konfüçyüsçü geleneğin tarih boyunca izlediği kavram dizgelerinde değişim sınırlıdır.² Modern Çağ (1919-1949) öncesi Çin’de siyasetin kültürle ilişkisi bu açıdan yerleşik bir görünüm arz eder ve toplumsal yaşamın durağan olduğu izlenimini uyandırır. Ama kültürün devamlılığı anlamında, temel kavramlarıyla söylemi bu kadar uzun süre baki kalan bir diğer geleneğin daha olmadığı açıktır. Bu devamlılık temelde dil vasıtasıyla sağlanmaktadır.

Eski Çin’de toplumsal yapı, batılıların “mandarin”³ adını verdiği âlim-memurların çevresinde örgütlenir. Bunlar, memuriyet sınavlarında en yüksek dereceleri alan ulema ve bürokrasinin üst kadrolarını oluştururken, bir diğer zümre, güç ve yetenekleri oranında taşradaki idari işlerde istihdam edilir.⁴ 19. Yüzyılın ilk yarısında merkezi hükümet memurlarının sayısı 20.000 kadardır

¹ Fengjian; Ikta sistemidir ve toprak mülkiyet ve zilliyet hukuku tarih boyunca değişiklik göstermiştir fakat genel olarak mülk üzerindeki tasarrufun merkezi yönetim ve hükümdarda mahfuz olduğu kabul edilir.

² Öyle ki, örneğin, M.Ö. 7–8. yüzyıllara ait metinlerde hükümdar nasıl tanımlanmışsa, 19. yüzyılda yazılan kitaplarda da aynı sıfat ve tanımlarla anlatılmıştır ve hükümdarlar için kullanılan “göğün oğlu” terimi iktidarın konumuyla içeriğini, egemenlik alanıyla işleyişini belirlemiştir. Bunun yanında “halk-ulema”, “edip-komutan” gibi başlıca kavram çiftlerinin tarihsel sürekliliklerini ve düşünce dünyasındaki yerlerini korudukları görülmektedir.

³ Mandarin sözcüğü olasılıkla Çince, “man-da-ren”dan gelmektedir. “Man-da-ren”, “Mançu Soyundan Gelen Büyük Adam” anlamında akla yakın olmakla birlikte, sözcüğün Portekizce bir başka sözcükten geldiği de ileri sürülmektedir. Çince kabilinde, “Mançu Soyundan gelen Büyük Adam” içindeki “büyük adam” reis, lider anlamındadır ve bir unvan olarak neredeyse iki bin yaşındadır.

⁴ Çin’de yönetim, feodal özellikler gösteren özgün bir işleyişe sahip olmakla birlikte idari sistem belirli oranda liyakate de dayanmaktadır. Liyakat, sınavla belirlenir ve ilk uygulamaları Han Hanedanı (M.Ö.2 - M.S. 2. yy) zamanında görülen, Tang Dönemi’nden itibaren (M.S. 618–907) düzenli bir biçimde tatbik edilen sınavlarla, yönetici zümreyi oluşturan memurlar seçilmiştir. Memur olmak için üç kademedden oluşan bir dizi sınavdan geçmek gerekmektedir. Bu sistem hem şeklen hem de içerik bakımından zaman içinde pek az değişerek 20. yüzyılın başlarına kadar yönetimin ve bürokrasinin kadrolarını yetiştirmiştir.

fakat yerel sınavda derece almış olan büyük kitle toplamda bir milyon 250 bin civarındadır. Devlet bürokrasisinin seçkin âlimleri devlet adamları ve yöneticileri bu kalabalık zümre içinden çıkmaktadır. İdarecilerle yerel eşraf arasında organik bir bağ oluşmuş, yerel zadegan, başkentle ilişkilerini merkezden atamayla gelen bu geçici memurlar aracılığıyla pekiştirmiştir.¹

Toplumsal değerler bakımından Çin hükümdarı adeta bir kültür piramidinin tepesinde oturur. Hükümdarlık makamının taşraya yansımaları, Konfüçyüsçü beş ilişki yasası uyarınca düzenlenen bir kalıba dayanır: “Tebaanın tebaalığını, evlâdın evlatlığını” bilmesi gerektiğini savlayan bu kalıp, örfi ve estetik taşeronluk misyonunu zadegâna yüklemiştir.² Devlet

¹ Konfüçyüsçü klasikleri ezbere bilen, yetenekli bir zadegân genci için en büyük onur memuriyet sınavını geçerek idareci olmaktır. Hemen hemen her dönem ortaya çıkan adam kayırma ve iltimas usulünü de göz önünde bulundurduğumuzda taşranın zengin zadegân tabakasıyla merkezi yönetim arasında “sadakat, bağlılık vb.” temelinde olduğu savlanan yakın sınıfsal bir ilişki görülmektedir. 19. Yüzyılda toplumsal dinamikler, Batı emperyalizmi ve Çin kültür çevresinde değişim hk. bkznz. (Kırilen 2014)

² Zadegân sınıfının toplumsal yapı içindeki konumunu kısaca açıklamakta yarar var: Merkezî yönetim ve onun taşrada görevlendirdiği memurları ile geniş köylü kitleleri arasında, taşrada merkezi iradenin gayrı-resmi temsilcisi sayılan bu sınıfın (贵族) mensupları Çince *shenshi* (紳士) adıyla bilinir. Ancak Türkçede, toprak mülkiyetine sahip belirli bir zümreye karşılık gelen zadegân, Çince *shenshi*’nin bürokratik açılımlarını ortaya koymamaktadır. Batı dillerinde yaygın olarak kullanılan “gentry” de aynı şekilde, bu zümrenin yönetsel özelliklerini ifade etmemektedir. “Gentry” de zadegân da, *shenshi* mensuplarının bürokrasi içinde yükselerek idari mevkiler elde edebilme potansiyelini ve eğitsel görevlerini, çağrıştırdıkları anlamlar bakımından taşımamaktadır. Oysa *shenshi*, toprak sahibi saygın yerel elit üyesi olma özelliğinin yanında yönetimde de her zaman idari bir görev üstlenme imkânına sahiptir. Sayısal açıdan, 19. yüzyılın ilk yarısında yerel sınavda başarılı olmuş derece sahibi (Juren) *shenshi*’nin sayısı 1 milyonun üzerindedir, bunlar arasında 20 bin kadarı idari bir görev yüklenmektedir. Bu rakamlardan devlet hizmetine girip maaşlı bir memur olma hakkı kazananların sayısı düşük olmasının yanında geride kalan memur adaylarından taşrada çeşitli işlerde yararlanılmaktadır. Çin’in yüksek bürokrasisinin seçkin âlimleri, devlet adamları ve yöneticileri zadegân arasından çıkmıştır. Zadegân mensubu olup da hiçbir zaman idari bir göreve getirilmeyen bu geniş zümreden kimseler, varlıklı ya da eğitilmiş olmaktan ve hatta yalnızca bu zümre içerisinde doğmuş olmaktan gelen, “zorunlu çalışma” ve “angaryadan muaf tutulma” gibi ayrıcalıklardan yararlanmaktadır. Bu kimseler geniş aile çevreleriyle, hizmetçileri, köleleri kendi mülk ve yatırımları olan küçük devletçikler gibidir. Nitekim Kızıl Konağın Rüyası romanında da görüldüğü gibi, bu ailelerin adları “Rong Guofu 荣国府” yani “Rongların Devlet Kapısı” şeklinde ifade edilmekte ve bu haneler, konakları ve bahçeleriyle yakın çevrenin devlet kapısı olarak görülmektedirler. Ayrıca bkznz. (Kırilen 2014)

yönetimine nesiller boyu hizmet etmiş soylu zadegân aileleri bilinmektedir ve otoritenin zayıfladığı yıllarda kaleme alınan Kızıl Konağın Rüyası'nın yazarı Cao Xueqin'in ailesi bu bakımdan dikkat çekici bir geçmişe sahiptir.

Yazar Cao Xueqin Hakkında¹

Cao Xueqin (1715–1764; okunuşu: Sao Şüeçin) zadegân ailesinde dünyaya gelmiş bir Mançu soylusudur. Mançuların Çin'e hâkim olduğu 17. Yüzyılın sonlarında hanedanın hizmetine giren Cao Ailesi, sarayla yakın ilişkiler kurmuş, o yüzden Mançu oldukları yönünde görüşler ortaya atılmıştır. Aslında “Cao” soyadı, M.S. 2–5. Yüzyıllar arasında Çin'de önemli bir siyasi birlik kuran Wei Beyliği'ne dayanmaktadır. Kuzeyli ve göçebe soydan gelen ailenin, aradan geçen yüzyıllar içinde “Çinlileştiği” ve Mançu döneminde bu kez “Mançulaştığı” fikri temelinde en eski aidiyetlerine bağlı olarak Mançu soylusu demek daha uygundur. Zira M.S. 155–220 yılları arasında yaşamış olan Wei devletinin kurucusu Cao Cao'ya dayandırılan aileden Song Hanedanlığı'nın kuruluşunda önemli işler yapmış olan Cao Bin adında bir general, 1400'lerde Hebei eyalet valiliği görevinde bulunmuş olan bir başkası çıkmıştır. Yazarın büyük büyükannesi Mançu hükümdarlarından Kang Xi'nin sütannesidir. Yarım yüzyıl boyunca Nanjing'de resmi tekstil denetçiliği görevini yürüten aile, “zadegâna” iyi bir örnektir. (Liu 2006).

Yazar Nanjing şehrinde doğmuştur. Babası 1727 yılında zimmetine para geçirmekle suçlanmış, işten el çektirildikten sonra hükümdar nezdinde gözden düşmüştür. Şaşalı bir geçmişi olan Cao ailesi yoksullaşmış, bir miktar parası kalan yazar Nanjing'den Pekin'e taşınarak ömrünün geri kalanını yeniden itibar kazanma ümidiyle geçirmiştir. Cao Xueqin, zengin ve aristokrat bir ailenin çöküşünü anlatan bu romanı Pekin'de kaleme almıştır. Kendi yaşantısından hareketle yazdığı eser onun son yıllarının ürünüdür. (Li 2006: 205)²

¹ Bu makalede, roman ve dönem hakkındaki bazı bölümlerden, bir başka yazımda, farklı bir bağlamın arka planı olarak yararlanmışım. Bknz. “Kızıl Konağın Rüyasında Karşılıksız Aşk: Jia Rui'nin Akıbeti” Folklor Edebiyat 2013/2.

² Romanın kaleme alınışı konusunda çeşitli görüşler vardır. Genellikle romanın iki yazarının olduğu kabul edilmektedir. Cao Xueqin'in erken ölümüyle romanın yarım kaldığı geri kalan kısmın, komşusu Gao E tarafından tamamlandığı düşünülmektedir. Fakat ilk seksen bölüm ile sonraki bölümler arasında yapılan bir karşılaştırma, sözcüklerin kullanım yerleri ve sıklıklarından hareketle iki kısım arasında belirgin bir farkın olmadığını, her ikisinin de aynı kaleminden çıktığını ortaya koymuştur. Bir başka görüşe göreyse, bazı olaylar nedeniyle romanını en baştan tekrar yazmaya başlayan Cao Xueqin'in ömrünün vefa etmediği; öldükten sonra ise, eldeki eski müsveddelerden yararlanan komşusunun çalışmayı tamamladığı yönündedir. Tüm

Kızıl Konağın Rüyası, feodal yapının çözülmekte olduğu bir dönemde yazılmıştır ve geleneksel değerlerle toplumsal alışkanlıkların incelikli eleştirilerini içermektedir. Kuşak çatışması başta olmak üzere aile değerleri, ahlak ve cinsiyet gibi konular yalın bir biçimde tasvir edilerek, daha sonraki yıllarda belirginleşecek olan sorun ve tartışmalar adeta önceden haber verilmiştir. Aradan geçen iki yüz küsur yıl içinde toplumsal yapı defalarca değişmiş olsa da, eserin günümüze ulaşan bu popüleritesini, Cao Xueqin'in yetkinliğine, gerçekçiliğine, detaycılığına ve düşünsel derinliğine yormak gerekir.

Roman Hakkında

Kızıl Konağın Rüyası, edebiyat tarihinin önde gelen yapıtlarındandır ve geleneksel Çin romanının zirvesi olarak gösterilir. Bugün dahi Çin'de yaşlı-genç hemen hemen herkes bu romanı ya okumuştur ya da en azından karakterleri ve olayları bilmektedir. Romanda anlatılan bazı bölümler tasvirlerin inceliği ve işlenişleriyle son derece ayrıntılıdır. Şiirler, masallar, bilmeceler ve günümüzde dahi yazarın ne anlatmak istediği üzerine fikir ayrılıkları olan esrarengiz hikâyeler bulunur. 19. Yüzyıldan günümüze, esin kaynağı olduğu çok sayıda oyun ve opera sahneye konmuş, pek çok film ve dizi çekilmiştir. Bugün, adına, fakülte ve araştırma enstitüleri kurulan tek roman belki de odur. Çin'de, Tayvan'da ve Honkong'da sadece bu eser üzerinde uzmanlaşmış araştırmacıların bulunduğu bölüm ve enstitüler mevcuttur. (Li 2006: 59)

“Kızıl Konağın Rüyası”, eserin Çince başlığı olan “Hong Lou Meng” adının doğrudan çevirisidir. Çin'de “kızıl konaklar” çoğunlukla zengin zadedân ailelerini temsil eder. Hikâyenin ana temasını yansıtan bu başlık, “çok gerilerde kalmış düşler gibi görünen hatıralardaki olayların, yitip giden zenginlik ve gücün belli belisiz gölgeleri arasından süzülerek gelen hayalleri gibidir” (Zheng; Zheng 2006, 95). Aynı zamanda belirgin temaları arasında; akrabalık ilişkileri, evlilik, hastalık, eğitim, siyaset, toplumsal yapı, hiyerarşi, güç mücadeleleri, ahlak, hukuk, yemek-eğlence, edebiyat (şiir), tıp ve eczacılık, cenaze törenleri, kadınlar ve homoseksüellik de dâhil olmak üzere

romanın aynı elden çıkmış olabileceğine bir başka dayanak ise birinci kısımda işaretleri verilen fakat sonuçlandırılmamış olan kimi olayların ikinci kısımda mantıklı bir biçimde tamamlanmış olmasıdır. Eser, Çin'de 1842 yılında basılmış, 1892'deyse Hong Kong'da İngilizce olarak iki cilt halinde bir baskısı daha yapılmıştır. Günümüzde on altı farklı dilde çevirisi bulunmaktadır. (Liu 2006: 57)

pek çok konuda Çin kültür ve toplumunu en ince ayrıntısına kadar işlemiştir. Ayrıca roman çok sayıda kehanet ve sembolik unsur içermektedir.¹

18. yüzyılın sonlarında kaleme alındığı düşünülen metnin asıl adı “Taşın Hikâyesi”dir. Eserin ilk sayfalarında verilen bilgiye göre, hikâyenin asıl anlatıcısı olan bu taş, efsanevî kadın kahraman “Nüwa’nın yetim taşı”dır. Efsaneye göre iblisler, göğü ayakta tutan sütunları devirerek dünyayı felakete sürükler. Bunun üzerine Nüwa 36501 adet yama taşı yaparak göğü baştan başa onarır, işi bittiğinde geriye tek bir taş kalmıştır. Göğün onarımında kullanılan taşların sayısı bir yılın sembolik anlatımıdır. Yazar, geriye kalan tek taşı “artık gün” ile özdeşleştirmiş, taşın geride kalmışlığını romanının girişinde kullanarak, kendisinin dışlanmış ve atıl halini dile getirmiştir. Buradaki “artık taş” a çeşitli meziyetler atfeden yazar, yetenekleri ve zekâsına rağmen başkentte kabul görmeyişine göndermeyle kendini “taş” ile özdeşleşmiştir.²

Eserin basılı nüshalarının dolaşımında olduğu sırada “Çin’de Ortaçağı” sonlandıran Afyon Savaşı yaşanmaktadır. Eski alışkanlıklar, kültürel değerler ve sosyal yapının dayanakları ağır darbeler almaktadır. 1840–1949 yılları arasında geçen yüz on yıl boyunca Çin çalkantılarla sarsılır. Kitabın yaygın olarak okunduğu yıllar, Çin’in kendini yeniden tanımlamaya çalıştığı uzun ve sancılı bir modernleşme sürecinin başlarına işaret etmektedir. Bu süreçte

¹ Romanda üç ana karakter etkili biçimde betimlenmiştir. Jia Baoyu, Lin Daiyu ve Xue Baochai’yı birbirinden ayıran kaderlerinde roman, feodal yapının çözülüşünü ve ailelerin çöküşünü anlatmaktadır. Feodal sisteme karşı çıkan iki asi genç, Jia Baoyu, ve Lin Daiyu’ye karşın geleneklerin sadık savunucusu Xue Baochai baş karakterlerdir. Yazar, ayrıca özellikleri itina ile çizilen mütevazı hizmetçi kızları ve genç asilzadeler de dâhil olmak üzere genç kadınlardan oluşan kalabalık bir topluluğu hayata taşımıştır. Aynı zamanda, her kadın karakterin kaderlerinde, feodal sistemin tabiatından kaynaklanan zulmü ve ne kadar acı çektiklerini göstermiştir. Hikâyede, Jia Ailesinin hem içindeki hem de dışında, toplumun her katmanından erkek ve bayan karakterlerin geniş rolü vardır. Edebi dili süslü şiir ve düz yazısıyla, halkın konuşma dilini ustalıkla birleştirerek, geleneksel Çin roman dilini en yüksek noktaya taşımıştır. Yazar ayrıca farklı türlerde sergilediği betimleme gücüyle olağanüstü bir beceri göstermiştir: anlatım, diyaloglar, şiir, manzara betimlemeleri, tasvirler, hanelerin gündelik lüks eşyalarının da dâhil olduğu bir tür söz ve söyleyiş varlığı tanımlamıştır. (Zheng; Zheng 2006, 84)

² Taşın Hikayesi/Kızıl Konağın Rüyası klasik Çin romancılığının zirvesi olmaktan öte, konu ve anlatım bakımından gündelik dile yakın, gerçekçi bir üslupla kaleme alınmasıyla dikkat çeker. Bu yüzden Çin romanının en güzel örneği olarak kabul edilen eser, yayımlanmasının ardından kültür ve edebiyat çevrelerinde kabul görmüş, otuz yıl boyunca el yazması kopyaları elden ele dolaşmıştır. İdare tarafından yasaklanmasına rağmen eserin yayımı engellenememiştir. Roman, modern Çin edebiyatı üzerinde de etki etmiş, genç yaşlı her nesilden insana hitap eden içeriğiyle edebiyat tarihinin en sevilen eserleri arasında yerini almıştır.

geleneksel değerler bir bir yıkılırken, yeni söylem ve fikirler de filizlenmektedir. Dönemin başlıca tartışma konularının örnekleri Kızıl Konağın Rüyası'nın sayfaları arasında görülmektedir.¹

Roman, toplumun geniş kitlelerinin değerlerini değil, çözülmekte olan bir zadedgân ailesinin feodal değerlerini işlemektedir. Bu değerler ekseninde kadın-erkek ilişkileri karmaşık bir görünüm sergilemektedir. Gerçekte Çin toplumunda kadının konumu, geleneksel toplumların çoğunda olduğu üzere, erkeğin gerisindedir. Konfüçyüsçü değerlerin el üstünde tutulduğu Mançu yönetimi altındaki Çin'de toplumsal ilişkiler, *wu chang* ve *san gang* olarak bilinen kurallarla kuşatılmıştır.² Ataerkil bir yapı oluşturan bu kurallara göre kadınlardan beklenen koşulsuz itaat ve fedakârlıktır.³ Günlük hayatta kadının öncelikli görevi evin düzenlenmesi ve çocuk yetiştirmektir. Kadınların okuyarak kendini geliştirdiği örnekler bulunmakla birlikte genelde “erkek işlerine” karışmazlar. Öte yandan zadedgânın zenginlik içindeki yaşamında, gündelik dertlerden muaf sultan-zadeler, *fengjian* sistemi içinde kendilerine ayrılmış özgür zaman ve alanlara sahiptirler. Yüksek duvarlarla çevrili büyük köşk bahçelerinde, işlerin çoğunlukla hizmetçiler tarafından görüldüğü dokunulmaz yaşamlarıyla kadınlar ayrıcalıklı konumdadır. Kadınların görevleri arasında, adab-ı muâşeret düzeninin korunması, törensel özellik taşıyan davet ve toplantıların düzenlenmesi, gösteri, eğlence veya temsillerin organize edilmesi başta gelir. Bu davet ve etkinlikler zadedgân yaşantısının

¹ Kızıl Konağın Rüyası adı mecazi bir addır, sözü geçen “kızıl”, “kız” veya “bakire” anlamında da anlaşılır. Romanın başkahramanlarından Lin Daiyu'nün köşke gelişini, saflığı, güzelliği ve narinliğiyle buradaki karmaşık ve şaşaalı yaşama uyum sağlarken değişen masumiyetine bir göndermedir. Romanın adında geçen “rüya” bir bakıma Lin Daiyu'nün “köşk”e dair hayallerini imlemektedir. Diğer taraftan Cao Xueqin'in o günün olaylarına değinmediğini ve tarih vermediğini vurgulayan Zheng Hongfeng, bu kurgusal özelliği nedeniyle eserin ilk adı olan “Taşın Hikâyesi” yerine “Kızıl Konağın Rüyası” adının verildiğini belirtmektedirler. Zira “Taşın Hikayesi” tarafsız bir tarih metni olma iddiasını çağrıştırmaktadır. (Zheng, Zheng 2006, 8)

² Wu Chang 五常; Ren 仁 ‘İnsan Sevgisi’, Yi 義 ‘Doğruluk’, Li 禮 ‘Tören’, Xin 信 ‘İnanç’, Zhi 智 ‘Bilgelik’. San Gang 三綱, evladın anne-babasına, kadının kocasına, küçük kardeşin ağabeyine, arkadaşın arkadaşına ve en nihayet tebaanın hükümdarına karşı sorumluluklarını anlatır. (Ames 2001'den; Zhongyong 20: 8)

³ Kadınların, sadakat, fedakârlık ve koşulsuz hizmet gibi kavramlarla kuşatılması en acımasız örneğini Çin'deki “ayak bağlama” âdetinde gösterir. Kadının sadakat ve edilgenlik gibi kavramlarla desteklenen “bağımlılığı”, bedeninin zarar görmesi derecesine vardırılmıştır. Güzellik, zarafet ve cinsellik algısını da kuşatan bu adet, kız çocuklarının ayak tarak kemiklerinin küçük yaşta kırılarak sıkıca bağlanmasıyla gerçekleştirilir. Böylece üç cun (üç hat: yaklaşık 10 cm) boyunda küçücük ayakları olan “narin” ve “acı” kadınlar ideal eşler olarak görülürler. Daha fazla detay için bkzn. (Ünal 2011).

dışarıdan görünen estetik ve etik biçimi için elzemdir ve bunun renkli örnekleri Kızıl Konağın Rüyası'nda detaylarıyla verilmektedir.

Aşağıdaki çeviride, Çin'de beşeri ilişkilerin hiyerarşik düzeni örneklenmekte, zadeğânın gündelik yaşamı ast-üst ilişkileri çerçevesinde ortaya konmaktadır. Bu bölüm, feodal yapı çözülürken, yeni toplumsal sınıfların henüz oluşmadığı bir dönemde Çin konaklarının lüks yaşantısından bir kesittir. Temanın dikkat çeken yanı, kandaş özellikler gösteren ilişkilerin “aile içi” terimler yardımıyla dile getirilişi; “ağabey”, “yenge” ve “bacı” gibi terimlerin şaşaalı konak yaşantısı içinde asilzadeler tarafından tüm yalınlığıyla kullanılmasıdır. Bu şekilde geleneksel Çin toplumunda aristokrat sınıfın yaşamı açık biçimde ifade bulurken, eski kandaş terim ve tanımlar ilişkilerin önemli bir yönünü oluşturmaktadır.

Aile Büyüğü Jia Jing'in Doğumgünü ve Qinshi'nın Hastalığı.

O gün, Jia Jing'in doğum gününün sabahında, Jia Zhen yiyecekleri ayarlamış, nadir bulunan güzel meyvelerden tam on altı büyük sepet yaptırmıştı. Oğlu Jia Rong'u çağırtıp hazırlattıklarını yanındakilere teslim ederken; “İyice bak bakalım büyükbaban memnun kalacak mı? ‘Emrettiğiniz gibi babam kendisi gelmedi, evde ahaliye eşlik edecek’ de!” diye tembihledi. Jia Rong hazırlanan sepetleri alıp yola koyuldu.

İnsanlar toplanıyordu, ilk gelenler Jia Lian ve Jia Jiang, etrafa dizilmiş oturakları görünce, “Ne eğlenceler hazırlattınız bakalım?” diye sordular. Evdekiler; “Beyimiz Büyük Hanım'ı davet etmişti, bu yüzden bir eğlence hazırlatmamıştı. Büyük Hanım gelemeyeceğini bildirince Bey, hizmetçilerden küçük bir temsil grubu bulmalarını istedi; şimdi bahçedeki sahnede hazırlık yapıyorlar işte” dediler. Bu sırada Jia Zhen ile Youshi, henüz teşrif eden Xing Hanım ve Wang Hanım'ı karşılamaya çıktılar. Youshi'nin annesi önceden gelmişti, selamlaştıktan sonra yerler gösterildi, oturdular. Jia Zhen ve Youshi kendi elleriyle misafirlerine çay ikram ederken, “Hanım Ağa, bizim anamız atamızdır, malumunuz, babam onun yeğeni olur. Hanım Ağa'yı davet etmek aslında haddimize düşmezdi ama havalar serinlemiş, bahçede böyle güzel krizantemler açmışken, hem torunlarını görür hem de biraz olsun ferahlayıp

neşelenir diye düşünmüştük. Ama tenezzül etmeyeceğini nereden bilebilirdik.” dediler. Anka bekleyip söze karıştı; “Büyük Hanım aslında düne kadar geleceğini söylüyordu, dün akşam Bao Yü’yü şeftali yerken görmüş, canı çekmiş, bir koca şeftaliyi tek başına bir güzel yemiş. Gece yarısı peş peşe tuvalete kalktığını duydum, sabahleyin pek halsiz görünüyordu. Sonra beni çağırttı, davete gelemeyeceğini ama hazmı kolay yiyeceklerden istediğini söyledi” Bunu duyan Jia Zhen gülererek; “Ben demedim mi Büyük Hanım eğlenceye düşkündür, gelmemesinin bir sebebi vardır diye. Tevekkeli çıktı işte.”

Wang Hanım: “Geçenlerde Anka¹, Rong Bey’in hanımının durumundan söz ediyordu, kendileri şimdi nasıl oldular acaba?” diye sordu. “Youshi; “Müstesna bir illet. Hatırlarsınız geçen güz ortasında gece yarılarında kadar Büyük Hanım ve sizinle gülüşüp eğlenmişti, o gece eve geldiğinde bir şeyciği de yoktu. Lakin ayın yirmisinden sonra günden güne takatten düştü, yemeden içmeden kesildi, iki haftayı geçkindir öylece yatıyor. İki aydır adet görmüyormuş” dedi. Xing Hanım söze karıştı; “Güzel bir haber olmasın sakın bu?”

Dışarıdan, Büyük Bey’in diğer beylerle birlikte teşrif ettikleri ve salona geçerek yerleştikleri haberi geldi ve bunun üzerine Jia Zhen alelacele çıktı. Youshi kaldığı yerden söze devam etti; “İlk başta hekimler de güzel haber olabileceğini söylemişti. Ama geçen gün Feng Chaiying, eskiden yanında ders aldığı mahir bir hekimi tavsiye etti, hekim gelip Qinshi’yı muayene etti; hamile olmadığını, bilakis amansız bir hastalığa yakalanmış olduğunu söyledi. Sonra da reçete yazıp ilaç verdi. İlaçları aldıktan sonra kızcağızın başının dönmesi biraz kesildi lakin başkaca bir fayda göremedik.” Anka; “Kolunu kaldıracak

¹ Aslen “Fengjie: Anka Abla veya özel ad olarak Anka Bacı”dır. Anlatımı etkilememesi ve tekrarlardan kaçınmak için, “Anka” olarak kısaltılmıştır.

hali olsa, böyle bir günde ne yapar eder yanımıza gelirdi zaten” dedi. Beriki; “Aydın üçünde sen burada gördün ya onu, ikinize olan hürmetinden şöyle doğrulup oturmak için ne kadar çaba harcamıştı.” derken gözleri doldu. Neden sonra; “Şu göğün rüzgârına, bulutuna akıl sır ermiyor, bir bakmışsın felaket, bir bakarsın saadet. Ama bu genç yaşta böyle amansız bir derde duhul olduktan sonra insan yaşasa ne zevk alır hayattan!”

Onlar konuşurken Jia Rong içeri girdi, Xing Hanım’ı Wang Hanım’ı ve Anka’yı selamladıktan sonra annesine dönerek; “Az önce Büyük Bey’e yemek götürdüm; Babamın, Büyük Bey’in sözüne riayet ederek gelmediğini, evde beyleri ağırlamak için beklediğini söyledim. Kendisi pek sevindi; ‘Pek güzel’” dedi. Babama, anneme, beylere ve eşlerine ihtimam gösterip, amcam ve yengelerimle ve de ağabeylerimle güzelce ilgilenmemi tembihledi. Bir de “uzun ömür ilanı” çıkartılmasını emretti¹, hemen birini bulup bastırmamı, tam on bin adet çoğaltıp dağıtmamı salık verdi. Büyük Bey’in sözlerini babama ilettim; artık gidip beylerin sofralarını hazırlatmam gerek.” dedi. Anka heyecanlı; “Rong Ağabey dur hele! Eşinin sağlığı nasıl bugün?” diye sorunca Jia Rong’un yüzü düştü; “Pekiye değil, dönüşte gidip görürsen, sen de anlarsın” dedi ve çıktı.

Bu esnada Youshi, Xing Hanım ve Wang Hanıma yemeklerini nerede almak istediklerini soruyordu: “Burada mı yiyelim, bahçeye mi geçelim? Oyuncular bahçede hazırlık yapıyordu, aslında ama?” Wang Hanım, Xing Hanıma dönerek; “Burada yiyiverelim canım, daha sonra çıkarız, hem daha az zahmet olur.” dedi. Xing Hanım: “Pek ala!” diye cevap verdi ve bunun üzerine Youshi; “Haydi yemekler gelsin!” diyerek hizmetçi kızlara buyurdu. Buyruğu kapının dışında duyan kızlar bir ağızdan; “Emredersiniz!” diyerek, her biri kendi servisini yapmak üzere ayrıldılar. Az sonra masa donatıldı. Xing

¹ Üzerinde iyi dilekler yazılı kağıtlar, doğumgünü vb. kutlamalarda bastırılıp dağıtılır.

Hanım, Wang Hanım ve validesini başköşelere yerleştirdikten sonra Youshi, Anka ve Baoyü ile birlikte onların yanı başına ilişti. Xing Hanım; “İşin aslı, biz Büyük Beyin doğum gününü kutlamak için şöyle bir uğramıştık sadece, şimdi sanki davete gelmiş gibi olduk.” dedi. Anka; “Aslında Büyük Bey doğum günlerini sakın geçirmeyi severdi ama artık fani şeylerden geçti, hatta kendisi ermişlik mertebesine ulaşmış sayılır. Bakın hanımların dedikleri tam da ‘Yürek erer ermiş bilir’ sözüne uyuyor.” diyerek odadakileri güldürdü.¹

Bir zaman sonra, Youshi’nın annesi, Xing Hanım, Wang Hanım ve Anka yemeklerini bitirmiş, ağızlarını çalkalayıp ellerini yıkamışlardı; bahçeye çıkmayı konuştukları sırada Jia Rong içeri girdi ve beylerin yemeklerini bitirdiklerini söyledi. Büyük Bey’in evde işleri olduğunu, İkinci Bey’in hem temsil sevmediğini hem de gürültüye gelemediğini söyleyip ayrıldığını, diğer beylerinse bahçeye geçip oyunu izlemeye başladıklarını ilettiler. Bundan başka, az önce Nan An Jun Beyi, Dong Ping Beyi, Xi Ning Beyi ve Bei Jing Beyleri ile Zhen Guo Prensi Niu Fu altı hane ile Zhong Qing Hou’su Shi Fu’lardan sekiz hane ulaklar göndermişler; ulaklar ellerinde hanelerinin flamaları olduğu halde doğum günü hediyelerini getirmişlerdi. Beye durum bildirilmiş, büyük çadırda hediyeler kabul edilmiş ve hane kayıt defterine bir bir işlenmişti. Büyük Bey’in teşekkür notları ulaklara dağıtılmış ve her biri layıkıyla ödüllendirilerek kutlama için gelen ahalinin karınları doyurulup yollanmışlardı.

“Annem, hanımları, neneyi ve yengeleri bahçeye davet ediyor” dedi. Youshi; “Biz de yemeğimizi bitirmiştik, şimdi oraya geçecektik” diye cevap verdi Anka ve Xing ile Wang Hanımlara dönerek; “Rong Ağabeyin eşini göreceğime söz vermiştim, ben yanınıza sonra geleyim” dedi. Wang Hanım;

¹ Doğumgünü kutlanan beye karşı minnet ifadesiyle misafirlerin gelişinin çok yerinde olduğunun dile gelişi.

“Pekâlâ, hep birlikte gidip görelim isterdim ama kızcağız kalabalığı kaldıramaz diye korkuyorum, iyisi mi sen git, bizden de selam söyle”. Youshi; “Güzel ablam; kızcağız senin sözünü dinler, sen git teskin et yol göster, benim de içim rahat eder, sonra da hemen bahçeye gelirsin olmaz mı?” Orada duran Bao Yü Anka’yla gitmek istedi. Wang Hanım; “Tabi sen de git, ne de olsa kuzeninin eşidir.” Böylece Youshi hanımlara yol gösterdi ve hanımlar bahçeye geçtiler.

Anka, Baoyü ve Jia Rong, Qinshi’nın odasının önüne gelmişler ama daha içeri girmemişlerdi. Odanın kapısına sessizce yaklaştılar; Qinshi kapının eşiğinde durduklarını görünce ayağa kalkmaya çabaladı ama Anka; “Dur hele dur, birden kalkma başın döner.” diyerek hızlıca iki adımda kızcağızın elini tuttu; “Ah anacığım, iki gün görüşmedik, ne kadar da zayıflamışsın” derken yatağın kenarına ilişti. Bao Yü kızın halini hatırlı sorduktan sonra karşıdaki oturağa oturmuştu. Bu sırada Jia Rong hizmetçilere; “Haydi çay getirin, yengem de bey de yukarıda çay içmeden geldiler.” diye seslendi. Qinshi, Anka’nın elini kendine doğru çekmiş; “Ah benim kadersiz başım. Bu evdeki herkes, hanımlar, beyler beni hep kendi kızları gibi sevdiler. Jia Rong için “Gençtir, toydur” dediler ama o bana karşı hep saygılıydı, ben de ona mukabil. Yüzümüzü kızartacak hiç yanlış davranışımız olmadı, başım hep dikti. Yengeciğim seni söylememe gerek bile yok, bu evde kimseciklerden en ufak bir kötülük görmedim. Ama kader işte şimdi bu amansız derde düştüm, eski mağrur yüreğimden eser kalmadı işte. Kocamla ve ben hayırsız evlatlar olmuş olsak, yengemin bu ilgisi yüreğimi kabartırdı, ama şimdi hayırlı olsam ne, olmasam ne kar eder. Ah, ah! Eski halime dönebilsem keşke!” diye yakınıyordu. Baoyü’nün gözleri duvarda asılı duran “Derya Köşkünde Bahar Uykusu” adlı tabloya takılmıştı. Tablonun iki yanında, kızcağızın kendi el yazısıyla yazdığı hat şöyle diyordu;

Karakış, kilitli düşler ve bahar ayazı;

Hoş kokular, insanı hapseden içkinin tadı.

Birden bu odada uyuyakaldığı günü, uykusunda gayb âlemine gark ettiği şu kâbusu anımsadı. Birden boğazı düğümlendi, kendinden geçecek gibi oldu; kızcağızın da şu söyledikleri yok mu? Sanki yüreğine binlerce ok birden saplanıyordu; gözyaşlarını tutamadı. Anka'nın da içi acıyordu ama kendine hakim oluyordu; misafirlikte bu tavır, hasta kızı daha kötü eder, dokunur diye korktu. Baoyü'nün teskin edip kızı teselli vermek yerine içine düştüğü o şapşal hali görünce sinirlendi; “Kızı üzüyorsun, hasta olan o, kendisi bir şeycik demiyor, sen işi abartıp bu raddeye vardırıyorsun. Hem büyükler hastalanınca böyle olur biraz, öyle düşünür böyle konuşurlar, bu da derde dert eklemektir aslında ya!” diye çıkıştı. Jia Rong söze karıştı; “o kadar da kötü değil canım, biraz yesin içsin, bir şeyciği kalmaz, korkmaya gerek yok.” Anka; “Baoyü kardeşim, hanımannen seni bekler, burada böyle oturup durma, hem kızın içini kararttın, hadi kalk beklerler” diyerek Baoyü'yü oradan hemen uzaklaştırmak istedi. Sonra Jia Rong'a dönerek; “Siz de küçük beyle gidin, ben bir süre daha kalayım” diye rica etti. Jia Rong, Baoyü'yü de alıp bahçeye çıktı.

Anka, kızın yanında kalıp hoşbeşle telkin etmeye uğraştı. Youshi, birkaç kez hizmetçi gönderip Anka'yı çağırtmıştı. Anka neden sonra; “Sen bir an evvel iyileşmeye bak, ben yine gelirim. İşte bak iyileşeceğin varmış ki, şu hekim ehli doktoru bulmuşlar, artık korkacak bir şey kalmadı” demişti. Qinshi; “Ah ah! Azizleri, ermişleri getirselers, derde derman bulunur ama kadere ne çare! Yengeciğim, ben anladım, bu hastalık bana gün saydırıyor.” Anka; “Sen böyle düşünmeye devam edersen sağlığına nasıl kavuşacaksın? Yüreğini karartma, ‘tedaviye cevap vermezse bahar zor geçer’ demiş doktor; şimdi eylül ortasındayız, bahara daha dört beş ay var, bu kadar zamanda hangi hastalık iyileşmez? Hem biz ilaç alamayacak fakir fukara mıyız? Bu konağın büyükleri, senin derdine derman olacağını duydular; şimdi bırak bir

iki dalı, adamotunu gerekirse her gün kiloyla alırlar. Sen iyileşmene bak, ben bahçeye geçiyorum.” Buna karşılık Qinshi; “Yengeciğim, ben seninle gelemiyorum ama boş vaktin oldukça sen sık sık gelip beni gör ne olur; kız kızı oturalım, bol bol sohbet edelim böyle.”. Bu sözler Anka’nın gözlerini doldurmuştu; “Tabi ki, zaman buldukça gelir görürüm seni.”

Anka, beraberindeki hizmetçi kızlar ve Ning Konağı’ndan hanımlarla çıktı. Dolaşp yan kapıdan bahçeye geçmişti ki, karşısında şiir gibi bir manzara buldu;

*Krizantemler donatmış dört yanı,
Tepelerde akça söğütler,
Küçük köprü sanki Ye deresi,
Kıvrılarak karşılar,
Göge çıkan izleği.*

*Sular çağlar taşlar arasında,
Saz çitler uğuldar kıyısında;
Ağaçlarda kızılıyapraklar,
Bir öyle bir böyle döner dururlar.*

*Tablo gibi adeta,
Ağaçlar dağılmış etrafa.
Karayel aniden,
Susturunca serçeleri;
Ilık güneş ışınları,
Dillendirir çekirgeleri.*

*Güneybatıya bir bak,
Tepelere yaslanmış onca çardak;*

*Kuzeybatıda su kıyısında,
Üç köşk kurulmuş yan yana.*

*Kulakları okşayan kaval,
Yine bir mucize,
İpek giysili ağaçlar,
Ahenge ahenk katan.*

*Anka bahçedeki manzaraya dalmış yavaş adımlarla ilerlerken bir yandan da hayranlıkla karşısındaki güzelliği seyrediyor, takdir ediyordu...*¹

...Anka bahçede yürüyedursun, küçük bir yamacı aşınca karşıdan üç hizmetçinin koşturarak geldiğini gördü. Kızlar yakınlaşınca sordular; “hanımımız sizin gelmeyeceğinizi düşünmeye başlamışlar. O yüzden sizi çağırmak için bendelerini tekrar yolladılar.” Anka ağır adımlarla yürümeye devam etti; “hanımınız pek telaşlı, cinlenmiş belli ki. Oyun kaç sahne oynandı?” Kızlardan biri; “sekiz, dokuz sahne oldu.” dedi. Böyle konuşa konuşa Göğün Kokusu Köşküne vardılar. Orada Baoyu bir grup hizmetçi kızla oyun oynuyorlardı. Anka; “Koşup durma! Yorma kendini.” diyerek Baoyu’ye seslendi. Bir başka hizmetçi; “Hanımlar yukarı çıktılar, orada oturuyorlar, hanımefendi üst kata buradan çıkabilir” diyerek Anka’ya yol gösterdi.

Anka, eteğinin ucunu eline aldı, adımlarını açarak merdivenleri tırmandı. Merdivenin başında Youshi onu bekliyordu, gülümseyerek; “Siz kızlar bir âlemsiniz! Birbirinizi bulunca ayrılmak bilmiyorsunuz. Eşyalarını al gel de yarın birlikte kalın bari. Hemen otur lütfen, ben su getirteyim, ellerini

¹ Burada, aradan çıkartılan bir kısım, bir başka bağlamda bir diğer yazımda da yer almıştı, o nedenle buraya alınmamıştır. Şiir ise keyfiyet mahiyetinde sunulmuştur. Bknz. Gürhan Kırılan, “Kızıl Konağın Rüyasında Karşılıksız Aşk: Jia Rui’nin Akıbeti” Folklor Edebiyat 2013/2.

yıka.” Anka, Xing ve Wang Hanımları selamlayarak oturmak için izin istedi. Youshi’nın annesinin önünde arzı endam ile dönüp Youshi’nın masasına oturdu; içki içip sahnedeki oyunu izlemeye koyuldu. Bu esnada Youshi hizmetçilerden oyun menüsünü istetmişti. Menü gelince, oyun seçmesi için Anka’ya uzattı. Anka; “Dünürlerimiz misafirlğe gelmiş, onlar buradayken oyun seçmek benim ne haddime.” diyince, Xing ve Wang Hanımlar; “Biz de, dünürler de kaç oyun seçtik, sen de şöyle güzelinden iki tane seç de keyifli keyifli izleyelim.” Anka ayağa kalktı, menüye sıradan göz gezdirdi, iki temsil seçip mönüyü hizmetçilere iade ederken; “Şimdi bu sahnedeki bitince şu ikisini oynasınlar, tam zamanıdır bunların.”¹ dedi. Wang Hanım, “Tabi ya, hem ağabeyinle eş² de dinlensinler artık. Başlarında dert de var, pek sıkıntılılar.” Youshi; “Hanımlar her zaman gelmiyorsunuz ki, biraz daha oturun lütfen; hem sohbetin keyfi ancak çıkıyor, vakit erken ne de olsa.” dediğinde, Anka yine ayağa kalktı, balkondan aşağı bakıp; “Beyler nereye gitti?” diye sordu. Yan taraftan biri; “Beyefendiler, Ning Xi Pavyonu’na gittiler.” Anka; “Eh, burada rahat edemediler tabi! Böyle kaçgöç kim bilir ne halt etmeye gittiler.” diye yakındı. Youshi gülerek; “Herkes senin gibi doğruluk timsali olamaz ya!” diyerek şaka yaptı.

Konuşa gülüşe Anka’nın seçtiği oyunlar da sergilenip bitti. İçki masaları toplanıp yerine yemekler geldi; yemekler yendi ve ardından hep birlikte bahçeye çıktılar. Verandada bir süre daha oturup çaylarını yudumlarken artık arabaları hazırlatılmıştı. Ayrılacakları sırada önce Youshi’nın annesiyle vedalaştılar. Youshi, aile efradının küçük hanımlarının, hizmetçi ve odalıkların başında misafirleri uğurlamak için hazırdu. Bu sırada Jia Zhen da gençleri toplamış arabanın başında bekliyordu. Xing ve Wang Hanımlara bakarak; “Hanımlar yarın yine gelin lütfen” dedi. Wang Hanım;

¹ “Zamanımız, ancak bu iki oyunu sergilemeye yeter” anlamında.

² Ev sahipleri kastediliyor.

“Kâfidir, bütün günü burada geçirdik, pek yorulduk, yarın dinlenelim artık” diye cevap verdi ve arabaya bindiler. Jia Rui gözlerini dikmiş hala Anka’yı süzüyordu. Jia Zhen içeri geçtikten sonra, Ligui, Baoyu’nün atını getirdi; Baoyu atına atladığı gibi Wang Hanımların arabasının peşinden gitti. Jia Zhen, içeride yeğenleri ve torunlarıyla akşam yemeğini yedi. Neden sonra herkes dağılıp köşesine çekildi.

Ev halkı ertesi gün de eğlenceye devam ettiler. Burada çok fazla teferruata lüzum yok. Anka o günden sonra da hasta Qinshi’yı görmeye gitti. Kızcağız üç gün iyiye beş gün yine eskisi gibiydi. Bu illet yüzünden ne Jia Zhen’in ne de Youshi ve Jia Rong’un yüreği rahat etmiyordu. Çapkın Jia Rui ise Song Konağına pek çok kez gelmiş, her seferinde Anka’yı Ningler’in Konağına giderken yol üstünde görmüştü. Bu yıl, kış mevsiminin arifesi Kasım ayının 30’uncu gününe rastlıyordu.

Büyük Hanım ile Wang Hanım, mevsim başındaki o günlerde hizmetçi göndererek Qinshi ile ilgilenmişler, gidip gelenler hep aynı şeyi söylemişlerdi; “Hastalık artmamış ama kızın halinde müspet bir gelişme de olmamıştı”. Wang Hanım, Büyük Hanım’a şöyle demişti; “Bu hastalık böyle koca mevsim geçişinde kötüye gitmiyorsa, hala ümit var demektir.” Büyük hanım; “Zavallı yavrum benim, keşke sebebini bilseydik, hiç olmazsa ciğerimiz yanmazdı böyle” diye yanıt vermiş sonra Anka’ya dönerek; “Qinshi ile senin aran pekiyi, yarın kış başı, hele yarın bir geçsin bakalım. Sonraki gün gidip yine gör, halini durumunu iyice gözle, bakarsın iyileşmeye başlar, kim bilir? Sonra hemen gelip bana bildir. Bir de çocuğumun sevdiği yiyeceklerden ısmarla, bol bol yedirsinler” diye salık vermişti.

Anka kendisine tembihlendiği gibi, kış mevsiminin ikinci gününün sabahında kahvaltıdan sonra, Qinshi’yı görmeye geldi. Kızcağızın durumu çok kötü değildi ancak bütün vücudu baştan ayağa iyice zayıflamış, etleri

çekilmiş bir deri bir kemik kalmıştı. Anka, Qinshi'nın yanında öğlene kadar kaldı, sohbet edip biraz dedikodu yaptılar, yine hastalığın geçeceğinden, er geç iyileşeceğinden söz ettiler. Qinshi; "Artık iyileşir mi iyileşmez mi baharda göreceğiz, şimdi kış dönümünden geçtik, bir gelişme olmadı; olduysa da henüz bilemeyiz. Yengeciğim, Büyük Hanım'a iyi olduğumu söyle, içini ferah tutsun. Hanımımın gönderdiği hünnap şekerlemelerinden dün iki parça yedim, iyi geldi, hazmuma yardımcı oluyor sanırım" dedi. Anka; "Tamam öyleyse yarın yine getireyim. Şimdi gidip Youshi'yı göreyim, sonra hemen eve dönüp Büyük Hanım'a haber vermem icap ediyor" diyerek kalktı. Qinshi; "Yengeciğim, benim yerime Büyük Hanım'a teşekkür et, saygılarımı ilet lütfen." Anka; "Merak etme sen" dedi ve üst kattaki Youshi'nın odasına çıktı.

Yukarıda Youshi, Anka'ya "Yalın bir gözle bakınca sence nasıl görünüyor" diye sormuştu. Anka'nın yüzü bir süre önüne düşmüş, ancak sonra cevap vermişti; "Hiç çare yok gerçekten, maazallah vakti gelince lazım olacak eşyaları hazırlamaya başlamalı, yıkatıp arındırmalı" demişti. Youshi; "Ben de hazırlık yapması için birini görevlendirdim, kolay bulunan şeyler değil bunlar malum, zamanında başlayıp yavaş yavaş hazırlayalım diye düşündüm." Bir süre daha oturup konuştuktan sonra Anka; "Eve dönüp durumu büyük hanıma anlatmalıyım" diyerek kalktı. Youshi; "aman ha alıştırma alıştırma, yumuşatarak söyle, Büyük Hanımı korkutma sakın."

Bunun üzerine Anka alelacele geri döndü, eve varınca Büyük Hanım'ın huzuruna çıktı; "Rong Bey'in eşi size selamlarını gönderdi. 'Sağlığının daha iyi olduğunu, müsterih olmanızı dilediğini ve biraz daha toparlanınca bizzat huzurunuzda gelip önünüzde secde edeceğini' söyledi". Jia Ana, "Peki sen nasıl buldun bugün Onu?" diye sordu. Anka; "Şu an için bir maraz yok, morali de iyice". Uzun uzun iç geçiren Jia Ana, Anka'ya; "Haydi sen de git üstünü başını değiştir, dinlen biraz" demişti...

Sonuç Yerine

Kızıl Konağın Rüyası'nda konu bütünlüğü açısından anlatım dengelidir. Bu denge, karşıt öğelerin birarada işlenişleriyle sağlanır. Bir doğumgünü eğlencesinin anlatıldığı bu bölüm aynı zamanda, amansız bir hastalığa tutulmuş bir kızcağızın dramını konu etmektedir. Aile büyüğü Jia Jing'in doğumgünü kutlaması, genç kızın ölüm döşeğindeki haliyle dengelenmekte, doğumgünü örneği üzerinden yaşam ve ölüm arasında bir koşutluk sergilenmektedir. Aynı üslup, Anka'nın hasta Qinshi'yı ziyaretinden sonra bahçede gördüğü manzaranın şiirsel anlatımında da sezilmektedir. Bütün romana yayılmış olan bu denge arayışı, zaman zaman hikaye örgüsünün çekiciliğini perdelese de, birbiyle ilgisiz gibi görünen olayları aynı bağlam içinde ele alan Cao Xueqin'in, romanı salt kurgusal bir anlatı olarak değil, kişisel tecrübe ve tanıklıklarının dışavurumu olarak kaleme aldığını gösterir.

Kızıl Konağın Rüyası'nda tasvir edilen toplantı ve eğlencelerde, insani ilişkilerin en rafine dışavurumu olan törensel davranışlar sergilenir. Eda, tavır ve nazik jestler ideal bir tören fikri etrafında şekillendirilir. Törenler Çin özelinde yasa ile bir tutulmuştur ve törene uygunluk, doğruluk, erdem ve ahlak gibi faziletlerin ölçütünü oluşturmuştur.¹ Bu törensellik ve nezaket içinde gündelik dil kullanımı dışsal niteliklerinin ötesinde, eğretilmeli ve allegorik anlatım özellikleri gösterir. Zadekan mensubu seçkin kimselerin konuşmalarında, çoğunlukla yüzeye çıkmayan bir alt metin işlemektedir. Bu, düzenlenen sosyal etkinliklerle etik yaşamın temsilcileri olma misyonunun, törenselleşme çıkmazına sıkışan kültürü, dilin detaylı anlatım ve eğretilme imkanını kullanarak zenginleştirme gayretidir. Köşk ve konakların çevresinde estetik ifadelerle biçim verenlerse daha çok kadınlardır. Bu, önceki romanlardan farklı belirgin bir özelliktir. Örneğin bu bölümde sahne oyunlarının (Pekin Operası) menüyle sergilenmesi gibi, çevreden gelen

¹ Konfüçyusun etkili takipçilerinden Xun Zi (M.Ö. 4.yy.) “en büyük erdem *tören*’e tam uygunluk”tur der (Chen 1999). Xun Zi, Tören’in gereğini hiçbir zaman doyurulamayacağını düşündüğü arzuların engellenmesi için bir araç olarak ortaya koyar. (Peerenboom 1990: 328) Bir diğer önemli isim Mengzi ise *tören*’i, siyasetin en temel dayanaklarından biri olarak görür; “*tören*’e aykırı hareket eden hükümdara karşı gelmek dahi meşru sayılır” (Needham 2000: 114). “*Göğün Altı*’nda *yol* hâkim olduğunda *tören* ve *müzik* hükümdardan çıkarak yayılır ve her yeri fetheder, *yol* hâkim değilken beylerden çıkar, beylerden çıktığında etkisi yalnızca on nesil sürer...” (Lunyu 16: 2) Öte yandan bu sınırlandırıcı görüşe karşı çıkan Laozi, “törenler çoğalıyorsa ülkede bozulma var demektir” (Laozi: 38) sözleriyle, *tören*’e ve kurallara önem vermenin toplumda iyiye değil kötüye işaret ettiğini ileri sürer ve törenlerin yüzeyselliğini bu şekilde eleştirir. Çin tarihinde baskın olan toplumsal yapı *töreni* kutsallaştıran Konfüçyüsçü yaklaşımı iki bin yıl boyunca baş tacı etmiştir.

hediyelerin kabulü ile kayıt altına alınma usulü de çok ince törensellikleri nezaket ve muaşeret adabıyla detaylandırılmaktadır.

Kuzey Çin’de feodal yapı, kandaş ilişkiler temelinde örgütlenmiştir. Kandaşlık, yakın aile çevresinden dışa doğru genişleyen bir çembere benzer ve aile temelli birlik düşüncesi halkalar halinde yayılır niteliktedir. Göçebeler Çin düzlüklerine geldiklerinde, bozkırdaki ayrıcalıklı konumlarını Çin’in içlerine ve çoğunlukla da dosdoğru kalbine taşıyarak, hızlı örgütlenme yetenekleriyle burada toplumu dinamikleştirmişlerdir. 18 ve 19. Yüzyılda Kuzey Çin’de, binlerce yıldır Altay köklerinden beslenen kandaşlık, ilişkilerin aileyi örnek alan görünümüyle dil ve anlatım alışkanlıklarına nakşedilmiştir. O bakımdan Çin Dili, kandaş ilkeler esasında gelişmiş zengin bir söz varlığına sahiptir. Feodal Çin toplumunun çözülme işaretleri gösterdiği bir dönemde yazılan Kızıl Konağın Rüyası, kandaş söz varlığını çeşitli biçimlerde hayata taşıyan bir bilgi hazinesidir. Feodal ilişkiler, konak içi hiyerarşik yapıya uygun hitap biçimleriyle sergilenirken, kandaşlık en basit aile içi hitapların kullanımıyla pekiştirilir. Tiyatro ve temsillerle, şarkı ve şiirlerle donatılan lüks görünüme karşın zadeğânın yaşamı, doğal hitabet alışkanlığını yüzeye taşımaktadır. Kızıl Konağın Rüyası, batı klasiklerinden aşına olduğumuz bireyselliğin ön planda olduğu seçkinciliğin karşısına, kandaş köklerinden kopmayan farklı bir anlayış ve anlatı üslubunu koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Ames, Roger T. *Focusing the Familiar: A Translation and Philosophical Interpretation of the Zhongyong*. Honolulu, HI, USA: University of Hawaii Press, 2001.
- Chen, Qing陈清. *Zhongguo Zhexue Shi 中国哲学史 (Çin Felsefesi Tarihi)*. Beijing: Beijing Yüyan Wenhua Daxue Chubanshe, 1999.
- He, Wangru 何王茹. *Hong Lou Meng Yanjiu 红楼梦研究 (Hong Lou Meng Araştırmaları)*. Zhejiang: Xinmin Chubanshe, 2010.
- Kırilen, Gürhan, “Kızıl Konağın Rüyasında Karşılıksız Aşk: Jia Rui’nin Akıbeti”, *Folklor Edebiyat* Cilt 19, Sayı 76, 2013/4, s. 149-162. Lefkoşa - KKTC.
- Kırilen, Gürhan. *Çin’de Afyon Savaşları*. Ankara: Gece Kitaplığı, 2014.
- Li, Lianyu李连玉. *Hong Lou Meng Shi yu Ren 红楼梦事与人 (Hong Lou Meng’da Olaylar ve Gerçekler)*. Shanghai: Renmin Chubanshe, 2006.
- Liu, Jingqi刘敬圻. *Hong Lou Meng de Nüxing Guan yu Nanxing Guan 红楼梦的女性观与男性观 (Hong Lou Meng’da Erkek ve Kadın)*. Beijing: Beijing Daxue Chubanshe, 2006.

Lü, Qixiang 吕启祥. *Wang Xifeng de Moli yu Meili* 王熙凤的魔力与魅力 (*Wang Xifeng'in Gözbağcılığı ve Cazibesi*). Beijing: Beijing Daxue Chubanshe, 2007.

Needham, Joseph. *Zaman ve Doğulu İnsan: Beşeri Hukuk ve Tabiat Kanunları*. (çev.) Necdet Özberk. İstanbul: İz Yayıncılık, 2000.

Peerenboom, R. P. "Natural Law in the Huang-Lao Boshu". *Philosophy East and West*, 40.3 (2000): 309-329.

Ünal, Gonca Chiang,. "Çinde Ayak Bağlama Geleneği: Bir Çift Küçük Ayak, Bir Kap Gözyaşı", *I. Uluslararası Asya Dilleri ve Edebiyatları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Kayseri, (2011), 147-154.

Zheng, Hongfeng 郑红风 & Zheng, Qingshan 郑庆山. *Hong Lou Meng Zhiping Jizhu* 红楼梦脂评辑校 (*Hong Lou Meng Üzerine Notlar*). Beijing: Beijing Tushuguan Chubanshe, 2006.